

Sygn. akt III CZP 19/15

UCHWAŁA

Dnia 13 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z urzędu na skutek zawiadomienia Dyrektora Szpitala Klinicznego w L.
przy uczestnictwie E. W.

o zezwolenie na zabieg medyczny,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 13 maja 2015 r.

zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Okręgowy w L.

postanowieniem z dnia 5 grudnia 2014 r.,

"Czy rodzic w ramach wykonywania władzy rodzicielskiej może skutecznie udzielić pełnomocnictwa do wyrażenia zgody na dokonanie zabiegu medycznego u jego małoletniego dziecka?"

podjął uchwałę:

Przedstawiciel ustawowy małoletniego dziecka może udzielić pełnomocnictwa do złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody przewidzianej w art. 34 ust. 3 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r. poz. 464).

UZASADNIENIE

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało w sprawie, w której Szpital Kliniczny wystąpił do Sądu Rejonowego w L. na podstawie art. 34 ust. 3 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2011 r., Nr 277, poz. 1634 ze zm.; dalej ustawa o zawodach lekarza) o wyrażenie zgody na udzielenie małoletniej pacjentce świadczeń zdrowotnych - badań laboratoryjnych i gastrokopii w znieczuleniu ogólnym.

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 18 czerwca 2014 r. udzielił zgody.

Ustalił, że w imieniu jedyne go przedstawiciela ustawowego - ojca małoletniej - zgodę na wykonanie zabiegu wyraził pełnomocnik legitymujący się pełnomocnictwem, które upoważniało do reprezentowania rodzica przed wszystkimi instytucjami, szpitalami, urzędami i organami administracji oraz sądami, w tym przed Sądem Najwyższym, we wszelkich sprawach związanych z wykonywaną władzą rodzicielską w stosunku do małoletniej córki, jak również do składania w jego zakresie w imieniu mocodawcy wszelkich oświadczeń woli i zgód. W ocenie Sądu pierwszej instancji, osobisty charakter czynności związanych z wykonywaniem władzy rodzicielskiej, sprawowanej przez rodziców na zasadzie wyłączności, wyklucza dokonanie przez pełnomocnika czynności wchodzących w jej zakres zarówno na podstawie pełnomocnictwa ogólnego, jak i pełnomocnictwa do wyrażenia zgody na konkretny zabieg (art. 95, 96 k.c. i 95 k.r.o.).

Rozpoznając apelację uczestnika Sąd Okręgowy powziął poważną wątpliwość przedstawioną w zagadnieniu prawnym. Wskazał, że z jednej strony nie sposób odmówić trafności stanowisku Sądu Rejonowego, lecz z drugiej strony zasadą prawa cywilnego jest, że czynności prawnej można dokonać przez przedstawiciela, którym jest także pełnomocnik (art. 95 i 96 k.c.), a przepisy kodeksu rodzinnego i ustawy o zawodach lekarza nie zakazują wyrażenia zgody przez przedstawiciela w zakresie pieczy nad dzieckiem. Działanie przez pełnomocnika byłoby pożądane w interesie dobra dziecka w sytuacjach wymagających natychmiastowej reakcji, takich jak zgoda na zabieg medyczny, gdy rodzice nie są w stanie okresowo wykonywać pieczy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie prawne dotyczy wyrażenia zgody na kwalifikowaną postać zabiegu medycznego oraz metody leczenia lub diagnostyki stwarzających podwyższone ryzyko dla pacjenta, o których mowa w art. 34 ust. 1 ustawy o zawodzie lekarza. Ustęp trzeci tego przepisu zezwala lekarzowi na wykonanie takiego zabiegu u pacjenta małoletniego po uzyskaniu zgody jego przedstawiciela ustawowego, a gdy pacjent nie ma przedstawiciela lub porozumienie się z nim nie jest możliwe - po uzyskaniu zgody sądu opiekuńczego. Orzecznictwo i doktryna jednolicie kwalifikuje omawianą zgodę jako oświadczenie woli (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2004 r., II CK 303/04, OSP 2005/11/131, z dnia 8 lipca 2010 r., II CSK 117/10, nie publ.).

Z treści przedstawionego zagadnienia wynika, że wątpliwość Sądu Okręgowego dotyczy dopuszczalności udzielenia przez rodzica pełnomocnictwa rodzajowego do wyrażenia zgody na zabieg kwalifikowany, natomiast w rozpoznawanej sprawie zostało udzielone pełnomocnictwo ogólne upoważniające umocowanego do reprezentowania rodzica we wszystkich sprawach związanych z wykonywaniem władzy rodzicielskiej nad małoletnią.

Niedopuszczalność udzielenia przez rodzica pełnomocnictwa ogólnego do wykonywania wszystkich czynności z zakresu władzy rodzicielskiej (w tym blankietowej zgody na wykonywanie zabiegów medycznych) nie budzi wątpliwości. Rodzice dziecka sprawują władzę rodzicielską osobiście na zasadzie wyłączności w zakresie pieczy nad osobą dziecka, zarządu jego majątkiem i reprezentacji (art. 95 § 1, 96 i 98 § 1 k.r.o.), chociaż nie jest wyłączona możliwość posługiwania się przy jej wykonywaniu innymi osobami, jeżeli takie rozwiązanie służy dobru dziecka, a rodzice nie rezygnują z ingerencji w podstawowych sprawach dotyczących jego osoby (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 1999 r., II CKN 601/98, nie publ.). Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator (art. 99 k.r.o.). Wobec braku unormowania kwestii działania rodziców przez pełnomocnika w sprawach z zakresu władzy rodzicielskiej w przepisach kodeksu rodzinnego, zastosowanie mają przepisy kodeksu cywilnego regulujące instytucję

przedstawicielstwa. Z treści art. 95 k.c. wynika domniemanie dokonywania czynności przez przedstawiciela, a wyjątek musi mieć podstawę normatywną albo wynikać z właściwości czynności prawnej. Podstawowe znaczenie dla oceny możliwości udzielenia przez rodziców pełnomocnictwa do czynności materialnoprawnych ma art. 96 k.c., którego treść wyklucza istnienie pełnomocnictwa o takim samym zakresie, jak przedstawicielstwa ustawowego. Ustanowienie omawianego pełnomocnictwa pozostaje także w sprzeczności z art. 98 k.c., zgodnie z którym obejmuje ono umocowanie do czynności zwykłego zarządu, zaś większość czynności materialnoprawnych z zakresu pieczy nad dzieckiem, w tym udzielenie zgody na dokonanie konkretnego zabiegu medycznego należy do czynności przekraczających ten zarząd. Za stanowiskiem przeciwnym nie przemawia także wykładnia funkcjonalna, bo umocowanie osoby trzeciej do pełnego wykonywania władzy rodzicielskiej mogłoby prowadzić w istocie do jej ograniczenia lub pozbawienia, co pozostaje w wyłącznej kognicji sądu opiekuńczego, a nadto jest sprzeczne z zasadą wyłączności i niepodzielności jej sprawowania. Również wykładnia systemowa wskazanych przepisów, z uwzględnieniem treści art. 94 § 1 i 99 k.r.o., wskazuje na niedopuszczalność przeniesienia przez rodzica całości czynności związanych z wykonywaniem władzy rodzicielskiej na osobę trzecią, skoro może ona przysługiwać tylko obojgu rodzicom, jednemu z nich lub opiekunowi. Podzielenie pieczy pomiędzy rodziców i osobę trzecią musi wynikać albo z podstawy ustawowej (art. 112¹ k.r.o.) albo z orzeczenia opiekuńczego (art. 109 § 2 k.r.o.). Przepisy kodeksu rodzinnego mają charakter *ius cogens* i nie mogą być zmienione ani w drodze umowy pomiędzy rodzicem a osobą trzecią, ani w drodze jednostronnej czynności prawnej.

Wykładnia gramatyczna, systemowa i funkcjonalna przepisów kodeksu cywilnego regulujących przedstawicielstwo oraz przepisów kodeksu rodzinnego dotyczących władzy rodzicielskiej z uwzględnieniem Konwencji o prawach Dziecka przyjętej w dniu 20 listopada 1989 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526; dalej Konwencja) przemawia natomiast za dopuszczalnością udzielenia przez rodzica dziecku pełnomocnictwa do złożenia oświadczenia o wyrażeniu zgody na wykonanie zabiegów, o których mowa w art. 34 ust. 1 ustawy o zawodzie lekarzy. Brak wskazania w ustępie

trzecim tego przepisu pełnomocnika jako osoby, która może udzielić zgody na zabieg, nie oznacza zakazu udzielenia pełnomocnictwa; jego wprowadzenie musiałoby mieć wyraźną podstawę ustawową tak, jak np. w art. 944 § 2 k.c. Zasadą jest dokonywanie czynności przez przedstawiciela, a więc nie ma potrzeby umieszczania w każdej regulacji dotyczącej czynności prawnej przepisu wprost stanowiącego, że dana czynność może być dokonana przez pełnomocnika. Wyjątek od tej zasady musi mieć albo podstawę ustawową albo musi wynikać z właściwości czynności prawnej - w tym wypadku musiałaby mieć charakter czynności osobistej z punktu widzenia osoby, której dotyczy zgoda. Wyłączenie dotyczyłoby wówczas każdego przedstawiciela, tak ustawowego, jak i pełnomocnika. Skoro jednak zgodę na zabieg może wyrazić przedstawiciel ustawowy, to czynność nie ma charakteru osobistego. Pełnomocnictwo do wyrażenia zgody na zabieg lub metodę leczenia i diagnostykę, o których mowa w art. 34 ust. 1 ustawy o zawodzie lekarza, może mieć charakter zarówno pełnomocnictwa do poszczególnej czynności, jak i pełnomocnictwa rodzajowego w przypadku leczenia periodycznego, wymagającego powtarzalnych zabiegów lub diagnostyki, z tym że ich charakter musi być ściśle określony.

Stanowisko to wspiera, wynikająca z przepisów kodeksu rodzinnego oraz art. 3 Konwencji, zasada uwzględnienia interesu i dobra dziecka jako wartości nadrzędnych przy wykładni przepisów prawa oraz przy jego stosowaniu przez sądy. Zasadę ochrony interesu dziecka formułuje również Konwencja z dnia 25 października 1980 r. dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzona w Hadze (Dz. U. z 1995 r., Nr 108, poz. 528) i podkreśla judykatura (uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 1992 r., III CZP 48/92, OSNC z 1992 r., nr 10, poz. 179, z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 98/05, OSNIC z 2006 r., nr 10, poz. 158, uchwała z dnia 13 marca 2008 r., III CZP 1/08, OSNIC z 2009 r., nr 4, poz. 52, postanowienie z dnia 20 października 2010 r., III CZP 72/10, OSNIC z 2011 r., nr 5, poz. 60, wyrok z dnia 8 czerwca 2000 r., V CKN 1237/00 - nie publ.). Nie można wykluczyć szczególnych sytuacji, w której dobro dziecka będzie wymagało wyrażenia zgody na konkretny zabieg medyczny przez pełnomocnika, jeżeli przedstawiciel ustawowy nie może złożyć oświadczenia osobiście, a nie ma podstaw do powołania kuratora na podstawie art.

99 k.r.o. Ponieważ udzielenie pełnomocnictwa nie oznacza ograniczenia władzy rodzicielskiej, rodzice zachowują kontrolę nad czynnościami pełnomocnika, zwłaszcza że art. 34 ust. 3 i 6 ustawy o zawodzie lekarza wymaga w pierwszej kolejności porozumienia się z nimi w razie konieczności wykonania zabiegu. Możliwe jest więc potwierdzenie pełnomocnictwa albo uzyskanie zgody rodziców lub sądu opiekuńczego jeżeli pełnomocnik nie zgadza się na zabieg.

Z tych względów udzielono odpowiedzi, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c.).